ВИДЕОМАЪРУЗА ВА ВИДЕОДАРСЛАРНИ ТАШКИЛ ҚИЛИШДА ЗАМОНАВИЙ ПЕДАГОГИК ТЕХНОЛОГИЯНИНГ ЎРНИ

К.Р.МАМАДАЛИЕВ

В статье рассматривается роль современных педагогических технологий в процессе подготовки и организации видеолекций и видеоуроков.

This article discusses the role of modern pedagogical technologies in the process of preparing and organization of video-lectures and video-lessons.

Ҳеч кимга сир эмаски, ҳозирги кунда Интернет ва умуман ахборот технологиялари ҳаётимизни кескин ўзгартириб юбормоқда. Амалий таҳлиллар таълим жараёнида катта самарага эга бўлиши учун ўқув жараёнида интерфаол, дидактик ўйинлар ва машқ қилдиргичлардан фойдаланиш тақозо этилади. Улар таҳсил олувчиларнинг жамоада ёки индивидуал фаолиятини самарали йўлга қўйиб, касбий малака ва кўникмаларини шакллантиришга ёрдам беради. Интерфаол ўйинлар маълум бир касбий сифатларга ва малакага эга бўлажак ўқитувчи шахсини шакллантириш мақсадида келажакда касбий фаолияти билан боғлиқ вазиятларни моделлаштириш имкониятини беради. Айнан дидактик ўйинлар ва машқ қилдиргичларни яратиш электрон ўқув-методик мажмуалар яратишда катта қийинчиликлар туғдиради. Бу қийинчилик дастурий-техник ва методик қийинчиликлар билан боғлиқ.

Электрон дарслик – компьютер технологияларига асосланган таълим усулларидан фойдаланишга мўлжалланган ўқитиш воситаси бўлиб, ундан мустақил таълим олишда ва ўқув материалларини ҳар томонлама самарали ўзлаштиришда фойдаланиш мумкин. Электрон дарсликда фаннинг ўқув материаллари ўқувчига интерфаол усуллар билан, психологик ва педагогик жиҳатлар, замонавий ахборот технологиялари, аудио ва видео анимациялар имкониятларидан ўринли фойдаланилади.

Электрон дарсликлар асосида ўқув машғулотларни лойиҳалаштириш ундан ўқув жараёнида кенг фойдаланиш долзарб масалага айланмоқда, чунки улар таълим соҳасида оммавий равишда қўлланила бошланди. Охирги вақтларда электрон ўқув нашрларнинг турли хиллари яратилиб, улар ўз таркибига оддий гиперматн дарсликдан тортиб

масофавий ўқитишнинг комплекс тизимларигача қамраб олмоқда.

Электрон дарсликларни қуйидаги турларга ажратиш мумкин:

• матннинг электрон версияси;

• китобнинг гиперматнли электрон версияси;

• график, жадвал, расмлар ва гиперматнлар мавжуд дарслик;

• анимация, овоз, график, жадвал, расмлар ва гиперматнлар мавжуд дарслик;

•анимация, овоз, график, жадвал, расм, гиперматнли ва тест тизимлари мавжуд дарсликлар.

Ушбу соҳанинг янгилиги ва ўқув-услубий таъминотнинг йўқлиги ишлаб чиқилаётган электрон дарсликларнинг сифат даражасига жиддий таъсир кўрсатмоқда. Бундан ташқари, дарсликларни яратишнинг ягона стандартлари мавжуд эмаслиги ва дастурий воситаларининг турли ишлаб чиқарувчилар томонидан яратилиши электрон дарсликларни ўқув жараёнида самарали қўллашга тўсқинлик қиляпти дейиш мумкин. Шунинг учун ҳам яратилаётган электрон дарсликларни баҳолаш мезонларини белгилаб олиш лозим. Авваламбор, электрон дарсликлар ўтилаётган дарслар сифатини юксалтиришига қандай таъсир кўрсатишини билиш керак. Электрон дарсликларнинг анъанавий дарсликларга нисбатан қуйидаги афзалликларини келтириш мумкин:

1. Ўқув ахборотларининг тақдим этилиш шакли.

2. Керакли ахборотларни қидириш имконияти.

3. Олинган билимлар даражасини назорат қилиш усулларининг мавжудлиги.

4. Ўқитувчи билан тескари алоқанинг мавжудлиги.

Шулардан келиб чиқиб, электрон дарсликларни яратишда қуйидаги тамойиллари фойдаланиш мақсадга мувофиқ:

• мултимедиа маълумотлари (матн, график, аудио, видео, анимация) асосида ахборотларни тақдим этиш;

• қидириш ва йўллаш имкониятларини киритиш;

• олинган билимлар даражасини назорат қилишнинг объектив тизимини киритиш;

• тармоқ технологиялари асосида ўқитувчи ва ўқувчининг ўзаро интерактив ва тескари алоқасининг йўлга қўйилиши.

Электрон дарсликлардан ўқув жараёнида кенг фойдаланишнинг асосий муаммоси – бу компьютер экранидан катта ҳажмдаги ахборотларни ўқишдир. Ушбу муаммони ҳал қилиш учун электрон дарсликларни матн ва овоз шаклида тақдим этиш мумкин. Бу икки усул битта ўқув материалини турли шаклда тақдим этиши билан фарқланади, холос. Электрон дарсликнинг матн усулида материал, гиперматн кўринишида тақдим этилиб, унда график, чизма, диаграмма, фотография, анимация ва видео қўлланади.

Электрон дарслик материали ўқитувчига диктор овози билан етказилиб, слайд-шоу кўринишдаги материал билан бирга берилади. Аудио ва видео ахборотларнинг ўзаро биргаликда қўлланиши ўқитиш самарадорлигини кескин юксалтиради.

Электрон дарсликни яратишда келажакда айрим муаммоларни ечиш лозимлиги аён бўлди. Шулардан асосийси, бу – ўзбек кирилл алифбосидаги «Қ», «Ғ», «Ў», «Ҳ» ҳарфларини тўғридан-тўғри матнга киритишдир. Тажриба шуни кўрсатмоқдаки, электрон дарсликни олдин бирон бир нашриётда чоп этилган дарслик асосида яратиш лозим, чунки фойдаланилаётган материалларни таҳрир қилиш талаб этилмайди ва улардан сканер орқали фойдаланиш мумкин бўлади. Бозор муносабатлари ахборот маҳсулотларининг янгилиги, ишончлилиги ва тўлиқлиги даражаларига юқори талаблар қўймоқда. Чунки бусиз самарали маркетинг, молия-кредит ва инвестиция фаолиятини юритиш мумкин эмас.

Сўнгги йилларда турли технологияларни видео, аниқроғи, видеодарслар орқали ўрганиш тобора одат бўлиб бормоқда. Сабаби, маърузаларни видео шаклда ёзиш муаммо бўлмай қолди. Бунинг видеотасвирга тушириш, видеоёзувни намойиш этиш каби оддий технологиялрни билиш кифоядир. Шунинг учун видеодарсларни ташкил қилиш оммавий тус олмоқда. Чунки видеодарслар орқали ўрганиш жуда осон ва тез самара беради, муҳими, ҳар ким ҳам ўз билимларини видео форматида ёзиб бошқаларга ўргатиш имконига эга. Эндиликда кўплаб қалин ва айрим тушунарсиз китобларни ўқишга вақт сарфланмайди, уларнинг ўрнини видеодарслар эгаллаб бормоқда.

Одатда, бу дискларда оммавий фойдаланувчиларга мўлжаллаб менюлар ишлаб чиқилади ва у орқали маърузанинг ихтиёрий дарсини кўриш мумкин бўлади. Видеороликлар барча компьютерларда ўқилишш мумкин бўлиши учун оммавий видеоформатларда ёзилади. Сўнгги вақтларда эса флеш-роликлар кўринишидаги видеодарсларни ёзиш ҳам одат бўлмоқда. Бунга асосий сабаб видео ҳажмининг кичик бўлишидир. Ўқув видеомаърузаси фақатгина видеофилм эмас. Ҳар бир видеомаъруза бир қанча ўзаро бир-бирини тўлдирувчи элементлардан иборат бўлиб, бу элементларни қўллаш таълим жараёнини соддалаштиради. Улар ёрдамида билим олиш таълимнинг бош-

қа одатий ва мултимедияли тизимларидан бир қанча афзалликларга эга: бирон бир фанни, ҳунар ёки технологияни ўрганиш учун ҳеч қаерга бориш шарт эмас, бемалол уйда ўрганиш мумкин; видеодарсларни кўриш учун махсус вақт ажратиш шарт эмас, куннинг исталган вақтида ўрганиш мумкин; мавзу тушунилмаган ҳолда, видеороликни тўлиқ қайта ёки ихтиёрий жойидан кўриш имкони бор; видеодарслар ёрдамида таълим олишда одатий воситаларга нисбатан вақт ва маблағ тежалади; энг асосийси, видеодарсларда интерфаол муҳит мавжуд.

Бироқ ҳамма ҳам сифатли ва фойдали видеомаърузалар, видеодарсларни ярата олмайди. Айтиш мумкинки, ҳозирги кунда турли хил веб-технологияларни, Photoshop ва Flesh дастурларини ўргатувчи видеомаърузалар мавжуд. Уларнинг аксарияти рус ва инглиз тилида, шу боис, ўзбек тилида видеомаърузаларни яратиш долзарб масалалардан биридир. Веб-дастурлаш соҳаси бўйича Adobe Dreamweaver CC4 дастурини ўргатувчи мултимедияли ўқитиш тизими яратилган. Уларнинг мавжуд аналогларидан фарқи шундаки, видеодарслар тўлиқ ўзбек тилида яратилган ва фойдаланувчи менюси имкон даражасида соддалаштирилган.

Мултимедияли таълим тизимини яратишда бир қатор жараёнларни бажариш керак, жумладан: таълим соҳасини танлаш ва зарур фанларни таҳлил қилиш, видеодарслар ёзишга мўлжалланган дастурлар орасидан энг яхшисини танлаш, видеодарсларни ёзиш ҳамда монтаж қилиш ва бошқалар. Видеодарслар ёзадиган дастурлар бир нечтадир. Улардан **Webineria, UltraVNC Screen Recorder, Captivate, BB FlashBack Express, Camtasia Studio, Jing** кабиларни алоҳида ажратиб кўрсатиш мумкин. Улар компьютер экранидаги ҳаракатларни, микрофондан овозларни ёзади ҳамда компьютерлар ўқийдиган видео файллар форматига ўгириб беради.

Ахборот технологияларининг таълим тизимига кенг татбиқи, айниқса, электрон тақдимотлардан ўқув машғулотларда намойиш ва кўргазмали материал сифатида фойдаланиш ўқитувчи-педагогга катта ёрдам беради. Ўқув материалининг электрон тақдимотда анимациялар шаклида берилиши ўтилаётган мавзуни тушунишни енгиллаштиради ва кўргазмалиликни оширади.

Адабиётлар:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2011 йил 20 майдаги “Олий таълим муассасаларининг моддий-техник базасини мустаҳкамлаш ва юқори малакали мутахассислар тайёрлаш сифатини тубдан яхшилаш чора-тадбирлари тўғрисида”ги 1533-сонли Қарори.
2. Ўзбекистон Республикасининг «2008-2012 йилларда узлуксиз таълим тизимини мазмунан модернизациялаш ва таълим-тарбия самарадорлигини янги сифат даражасига кўтариш» Давлат дастури. – Т., 2008.
3. Тожиев М., Зиёмуҳаммадов Б. Миллий педагогик технологиянинг таълим-тарбия жараёнига татбиқи ва унинг ёшлар интеллектуал салоҳиятини юксалтиришдаги ўрни. Монография. - Т.: Mumtoz so’z, 2010
4. www.ziyoNet.uz
www.tuit.uz
www.pedagog.uz
www.infoman.uz

ЎзР ОЎМТВ ОЎМКҲТРМ,
2012 йил 5 сентябрда қабул қилинган
(Тақризчи: проф. М.Тожиев)